

Ømhedens Guds Moder

Gudsmoder med barnet er nok næst efter Den hellige Treenighed (Rublev) den mest kendte og mest elskede ikon af alle. Der er i hundrededevist af forskellige Maria-“typer” med meget små afvigelser den ene fra den anden. Vi vil her indskrænke os til de to afgørende hovedtyper - Ømhedens Gudsmoder og Guds Moder Hodigetria, der hver for sig afspejler den menneskelige og den guddommelige side af Kristi natur.

Legenden vil vide, at evangelisten Lukas var den første ikonmaler. Der findes en ikon, hvor han er i gang med at male netop Guds Moder. Det fortælles, at han medsendte ikonen som bilag til sit evangelieskrift - til vennen Teofilus.

Vi møder Maria første gang, da Gabriel forkynder for hende, at hun skal blive mor til Jesusbarnet. Det har været et chock for hende. Et liv lå nu foran hende - så forskelligt fra det, hun havde forestillet sig, - men hun skyder sine egne ønsker til side - og siger sit “ja”.

Det “ja” som er forudsætningen for, at Gud selv kan blive menneske.

Maria er den port, som Kristus kommer igennem ind i vor verden. Hendes ja banede vejen for evighedens lys, der skal skinne ind i og gennem vort mørke. Gennem hendes ja etableres fællesskabet mellem Gud og menneske.

Hun er et menneske som vi - og slet ikke den Himlens dronning, som man også fremstiller hende i Romerkirken. En helsøster til Adam og Eva og alle deres børn. Hun er vort forbillede, som kan tage os i hånden.

Derfor er det også Kristi menneskelige natur og egenskaber, der er så lette at få øje på i ikonens fremstilling. Det er den menneskelige hengivenhed, kærlighed og inderligheden mellem mor og barn, der lyser ud af enhver ikon, der fremstiller Ømhedens Maria. Kristus er et barn på moders arm, der i tillid, kærlighed og hengivenhed trykker sin kind ind mod moderens ansigt - og med armen nærmest tager hende om halsen.

Læg mærke til, at Marias øjne ikke ser på barnet. Spørgsmålet er om hun ser på os, betragterne. Det er snarere som om blikket er vendt ind i hende selv i en meditativ koncentration. Derved bliver hendes ansigt gennemlyst af det evighedens lys, som hun bragte til verden. Ansigtet bliver som et vindue ind til den åndelige verden.

Et ansigt, der spejler utalte generationers lidelse og håb, - men samtidig også styrken i visheden om frelse og redning til sidst og trods alt.

En stærk kvinde, der kendte til lidelse og selvfornægtelse, men med håbet i behold.

“Under dit medfølende hjerte tager vi vor tilflugt, o du Guds moder”
 (Almindelig ortodoks bøn)

Guds Moder hodigetria

Også om Hodigetria-ikonen fortælles det, at evangelisten Lukas er ophavsmanden til typen. Den oprindelige ikon skulle så af en af de konstantinopolitanske dronninger være blevet bragt til Konstantinopel - og placeret i en kirke, der lå på Hodegongaden, Vejvisernes gade". Det er nok ret umuligt at finde ud af, om ikonen har givet navn til gaden, eller det modsatte er tilfældet. Den oprindelige ikon forsvandt i følge legenden ved tyrkernes erobring af byen i 1453.

Man får nok bedst fat på forskellen mellem de to typer ved at sammenligne med den foregående ikon, Ømhedens Maria. På mange måder er de ens og alligevel så grundlæggende forskellige.

Det er nok mest barnet, vi skal koncentrere os om. Der er ikke som ved den foregående ikon tale om en næsten nyfødt baby - med alle den nyfødtes træk og placering i forhold til moderen. Her er ikke nogen baby, men en voksen mand - med en livserfaring og visdom præget i alle sine træk. På visse ikoner står han på det nærmeste op på Marias skød.

Med sin højre hånd velsigner han beskueren og i den venstre holder han bogrullen med evangelierne - det glade budskab, han kom for at bringe til alle jordens mennesker. I glorien finder vi tre græske bogstaver, der betyder "den værende" = den, som har livet i sig selv.

Ser vi nærmere på Mariaskikkelsen, kan man godt se, at også hun - selvom hun gengives i "halv-figur" oprindeligt har stået op med barnet måske næsten stående på hoften - eller båret på hendes venstre arm, som på ikonen, der er gengivet her. Ellers er det den pegende bevægelse hos Maria, der er det afgørende.

Hun peger hen på sit livs frugt og viser os ham, der er "vejen, sandheden og livet" for enhver af os, der ikke vil lade os nøje med den halve virkelighed, men ønsker at møde den himmelske virkelighed og lade den "smelte sammen" med den jordisk-menneskelige virkelighed til en hel virkelighed, der vægter begge sider af et menneskes tilværelse ligeligt.

De tre stjerner, vi ser på Marias yderklædning - midt i panden og på skuldrene - symboliserer himlen på jord, - at ved Marias helt frivillige "ja" til Gabriels budskab skabtes et lille stykke himmel - midt i den menneskeverden, der ellers fornægtede Jesus som Kristus og Guds udsending.

Mange gange forbindes denne ikon også med Brylluppet i Kana, hvor Jesus udfører sit første under ved at omskabe vin til vand. Det gør han for det første på sin mors opfordring - og som afslutning på fortællingen siger Maria til alle de tilstedeværende: "Alt, hvad han siger til jer, det skal I gøre".

En anden, men lige så præcist dækkende udlægning af netop "vejviser"-ikonen.

Det giver næsten sig selv, at ikonen udover sit dybe religiøse indhold også blev de vejfarendes og de blindes ikon.